

Vergaderjaar 2003–2004

20 454

**Voortgangsrapportage uitvoering wetten
oorlogsgetroffenen**

25 839

Tegoeden Tweede Wereldoorlog

Nr. 66

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKSGEZONDHEID,
WELZIJN EN SPORT**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 21 januari 2004

Bij brief van 3 december 2003 heeft u mij, met het oog op het op 4 februari 2004 te houden algemeen overleg over oorlogsgetroffenen en verzetsdeelnemers, verzocht om toezending van een voortgangsrapportage op basis van de technische briefing van 12 november 2003. Met deze brief voldoe ik gaarne aan dit verzoek.

Allereerst schets ik de stand van zaken en ontwikkelingen op het terrein van de materiële en immateriële voorzieningen voor oorlogsgetroffenen, de Tegoeden Tweede Wereldoorlog kwesties en de herinnering aan en educatie over de Tweede Wereldoorlog. Vervolgens ga ik in op de speerpunten van mijn beleid voor de komende jaren.

1. Materiële en immateriële voorzieningen voor oorlogsgetroffenen

1a. Algemeen

Bij de materiële zorg voor oorlogsgetroffenen staan de onderstaande vijf pensioen- en uitkeringswetten en de Tijdelijke vergoedingsregeling psychotherapie na-oorlogse generatie centraal (tussen haakjes het jaar van invoering):

- Wet buitengewoon pensioen 1940–1945 (Wbp; 1947);
- Wet buitengewoon pensioen zeelieden-oorlogsslachtoffers (Wbp-zo; 1947);
- Wet buitengewoon pensioen Indisch verzet (WIV; 1986);
- Wet uitkeringen vervolgingsslachtoffers 1940–1945 (Wuv; 1972);
- Wet uitkeringen burger-oorlogsslachtoffers 1940–1945 (Wubo; 1984), en
- Tijdelijke vergoedingsregeling psychotherapie na-oorlogse generatie (Tvp; 1994).

Met de toepassing en uitvoering van deze wetten en regeling is het in juli 1990 opgerichte zelfstandig bestuursorgaan de Pensioen- en Uitkeringsraad (PUR) belast.

Daarbij is typerend voor de wetten voor oorlogsgetroffenen, dat bij de beslissing over toelating tot de wetten de raadskamers van de PUR, vanzelfsprekend binnen de wettelijke kaders, een grote mate van autonomie bezitten.

De pensioen- en uitkeringswetten vormen de uitdrukking van de «erenschuld» en de «bijzondere solidariteit» van de Nederlandse samenleving tegenover hen, die als verzetsdeelnemer, zeeman, vervolgte of burger in *bijzondere* mate getroffen zijn door de Tweede Wereldoorlog of de Bersiap-periode. Het wettelijk stelsel is bedoeld om voor de oorlogsgetroffenen en hun nabestaanden de financiële gevolgen van de door de oorlogsomstandigheden veroorzaakte invaliditeit, ziekte of gebreken, te compenseren. De Tvp biedt onder bepaalde voorwaarden een vergoeding voor psychotherapeutische behandelingen in geval van klachten die verband houden met de opvoeding door ouders/opvoeders die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn getraumatiseerd.

Ik wil de volgende kerncijfers onder uw aandacht brengen. De omvang van het door de PUR beheerde cliëntenbestand bedraagt momenteel circa 42 000 met een gemiddelde leeftijd van 74 jaar. Ongeveer 15% van de cliënten woont in het buitenland. In 2003 zijn een kleine 3000 (2791) eerste aanvragen voor een pensioen of uitkering ingediend. Van die eerste aanvragen is 25 à 30% door de PUR toegewezen. De programma-uitgaven bedroegen in 2003 € 383 miljoen (zie voor de ontwikkelingen in de loop van de tijd, figuur 2 in de bijlage). Behalve de uitbetaalde pensioenen en uitkeringen omvat dat bedrag ook de uitgaven voor de bijzondere voorzieningen in verband met de extra kosten die door de invaliditeit worden veroorzaakt. Daarbij kan het gaan om (inkomensonafhankelijke) vergoedingen voor medisch-noodzakelijke voorzieningen of om (inkomensafhankelijke) tegemoetkomingen voor sociaal-wenselijke voorzieningen. De uitvoeringskosten van de PUR beliepen in 2003 bijna € 31 miljoen, bij een personele capaciteit van ongeveer 340 medewerkers. De bekostiging van de PUR vanuit mijn ministerie geschiedt grotendeels op basis van prijzenper-product.

De immateriële zorg voor oorlogsgetroffenen bestaat hoofdzakelijk uit het maatschappelijk werk en sociale dienstverlening voor (wettelijk erkende) oorlogsgetroffenen. Dit is het domein van de begeleidende instellingen: Stichting Pelita, Stichting 1940–1945 en de Stichting Joods Maatschappelijk Werk (JMW). Op het terrein van psychotherapeutische hulpverlening aan oorlogsgetroffenen zijn verder actief de Stichting Sinaï Centrum en de Stichting Centrum '45. Het Informatie- en Coördinatie-Organisatie Dienstverlening Oorlogsgetroffenen (ICODO) vervult een coördinerende en informerende rol ten behoeve van de sector oorlogsgetroffenen.

1b. Trends en actuele ontwikkelingen

Het hierboven beschreven wettelijk stelsel van voorzieningen lijkt ongeveer 60 jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog zijn doel grotendeels te hebben bereikt; het overgrote deel van de doelgroep is bekend met de wetten voor oorlogsgetroffenen en heeft in de loop der jaren de afweging kunnen maken om wel of niet een aanvraag in te dienen voor toelating tot een van de pensioen- en uitkeringswetten. Het cliëntenbestand van de PUR laat al geruime tijd een gestage daling zien. Het aantal eerste aanvragen heeft na een hausse in de jaren 1999–2001 – onder invloed van onder meer de publiciteit rond het naoorlogs rechtsher-

stel – in recente jaren de neerwaartse trend hernomen. Ik verwijs in dit verband ook naar figuur 1 en 2 en de tabel in de bijlage.

Onder invloed van de demografische ontwikkelingen wordt de doelgroep van de wetten voor oorlogsgetroffenen steeds kleiner. Dit geeft risico's voor een goede uitvoering in de toekomst vanwege uitholling van het organisatorisch draagvlak bij de uitvoeringsorganisaties. Al geruime tijd is daarom de zorg voor continuïteit, kwaliteit en doelmatigheid in de uitvoering de kern van het beleid van mijn ministerie op dit terrein. Vanzelfsprekend kan dit beleid alleen effectief zijn in samenwerking met alle betrokken organisaties. Deze benadering heeft in de afgelopen periode onder meer geleid tot een duidelijke strategische koers bij de PUR-organisatie en tot verschillende initiatieven tot herpositionering van de uitvoeringsorganisaties. Goede voorbeelden van dat laatste zijn de fusie tussen de Stichting 1940–1945 en de Stichting Burgeroorlogsgetroffenen (SBO) per 1 januari 2002 en de in de loop van 2003 door de PUR gestarte besprekingen met de Sociale Verzekeringsbank (SVB) om te bezien of en onder welke voorwaarden te zijner tijd taken van de PUR aan de SVB kunnen worden uitbesteed. Ook bij andere organisaties die zich inzetten en hebben ingezet voor de oorlogsgetroffenen is een tendens tot samenwerking waarneembaar. In dit verband is het verheugend dat er reeds vergevorderde plannen bestaan bij de Stichting Centrum '45, de Stichting Sinaï Centrum en ICODO om een kenniscentrum op te richten, waarin de functies deskundigheidsbevordering, onderzoek en voorlichting op het terrein van hulpverlening aan slachtoffers van oorlog en geweld gecombineerd worden. Dit kenniscentrum kan ook internationaal betekenis krijgen. Voorts verdient het initiatief van de zes algemeen maatschappelijkwerkinstellingen, die het maatschappelijk werk hebben overgenomen van de Stichting 1940–1945 en de SBO, om hun gespecialiseerde afdelingen voor hulp aan oorlogsgetroffenen, in stand te houden ten behoeve van geweldsgetroffenen, ondersteuning. Deze afdelingen zullen een samenwerkingsrelatie met genoemd kenniscentrum aangaan. Daarnaast zal mijn aandacht uit blijven gaan naar de positie van de vrijwilligerorganisaties, die nog een belangrijke functie vervullen op het gebied van lotgenotencontacten en herdenkingen.

Politiek-beleidsmatig uitgangspunt op het terrein van de oorlogsgetroffenen is al enige jaren dat principiële wijzigingen in het wettelijk stelsel niet meer aan de orde zijn. Eind jaren negentig van de vorige eeuw werd – bij een stijgende gemiddelde leeftijd van de cliënten – wel duidelijk dat voor een houdbaar wettelijk stelsel, de procedures in het kader van de uitvoering van de wetten voor oorlogsgetroffenen nog eens grondig zouden moeten worden getoetst op hun cliëntgerichtheid. De formele en organisatorische aanpassingen die uit dit traject voortkwamen waren vooral gebaseerd op de rapportage «Eenvoudig beter» uit 1999 van het door mijn ambtsvoorganger ingestelde Adviescollege uitvoering wetten voor oorlogsgetroffenen (College Van Galen). Ook de door de PUR geïnitieerde operatie Kwaliteitslag 2000 draagt wezenlijk bij aan een wijze van uitvoering van de wetten, die recht doet aan het steeds ouder en kwetsbaarder worden van de doelgroep.

De belangrijkste onderwerpen die per 1 januari 2001 door middel van de «Wet van Galen» worden geregeld zijn:

1. het vervallen van de causaliteitseis (causaliteit tussen calamiteit en invaliditeit) als voorwaarde voor het toekennen van een aantal voorzieningen voor gerechtigden van 70 jaar en ouder in de Wbp, de Wbpzo, de WIV, de Wuv en de Wubo;
2. het introduceren van het recht op tijdelijke voortzetting van een aantal bijzondere voorzieningen na het overlijden van de voorzienings-

- gerechtigden ten gunste van hun partner in de Wbp, de Wbpzo, de WIV, de Wuv en de Wubo;
3. de wettelijke regeling van de erkenning dat men getroffen is door oorlogsgeweld (Wubo);
 4. de wettelijke regeling van de erkenning dat men verzetsdeelnemer is in de Wbp en de WIV;
 5. de afschaffing van het zogenoemde drempelbedrag in de Wubo. De meeste Wubo-gerechtigden kwamen als gevolg van dit drempelbedrag niet of nauwelijks voor een tegemoetkoming in de kosten van voorzieningen in aanmerking;
 6. de voortzetting van de ziektekostentoeslag in de Wuv en de Wubo voor personen van 65 jaar en ouder;
 7. de wijziging van de AOW-kortingssystematiek in de Wuv en de Wubo;
 8. het vervallen van de aftrek van de vereveningsbijdrage voor pensioen- en uitkeringsgerechtigden van 65 jaar en ouder in de Wbp, de Wbpzo, de WIV, de Wuv en de Wubo, en
 9. het vervallen van de korting van arbeidsinkomsten voor pensioen- en uitkeringsgerechtigden van 65 jaar en ouder in de Wbp, de Wbpzo, de WIV, de Wuv en de Wubo.

Behalve een vereenvoudiging van procedures in de uitvoering, betekent het traject «Van Galen» voor veel pensioen- en uitkeringsgerechtigden ook een aanzienlijke materiële vooruitgang.

In het kader van het streven naar een houdbaar wettelijk stelsel voor oorlogsgetroffenen is relevant dat de PUR al een aantal jaren melding maakt van problemen bij de wetsuitvoering, die samenhangen met het feit dat de beoordeling van de eerste aanvragen bijna 60 jaar na de beëindiging van de Tweede Wereldoorlog moet plaatsvinden. Deze tijdsspanne levert met name voor de «getuigenwet» Wubo problemen op voor de verificatie van de door een aanvrager geclaimde oorlogsomstandigheden. Dit geldt ook voor de beoordeling van de causale relatie tussen de vastgestelde oorlogsomstandigheden en de invaliditeit. Een ander probleem betreft de toename van het aantal aanvragen van personen die hun aanvraag baseren op ervaringen gedurende de Tweede Wereldoorlog, die onvoldoende zijn voor een wettelijke erkenning. Deze «kwaliteitsvermindering» bij de aanvragen is een logisch gevolg van de lange tijd die verstreken is sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Een dalende tendens in het aantal toewijzingen op eerste aanvragen is het gevolg. Het gemiddelde toewijzingspercentage laat in de afgelopen jaren de volgende ontwikkeling zien: 1997: 45%, 1998: 50%, 1999: 40%, 2000: 35%, 2001: 33% en 2002: 30%. De steeds verder dalende succeskans leidt tot frustraties bij de aanvragers.

De PUR is op mijn verzoek nagegaan bij welke wetten de geschetste problemen in het bijzonder spelen. Zij komt op basis van gegevens over omvang van de doelgroep en aanvraaggedrag per wet tot de conclusie dat bij de wetten buitengewoon pensioen en de Wuv de doelgroep inmiddels min of meer is bereikt; er doen zich daar geen grote uitvoeringsproblemen voor, omdat de nieuwe instroom van aanvragen beperkt en dalend is. Zoals hiervoor reeds is aangegeven, concentreren de door de PUR gemelde problemen zich naar de aard van deze wet bij de Wubo. Tegelijkertijd heeft de PUR een tweetal categorieën gelokaliseerd waar in het kader van deze wet mogelijk nog een substantieel aantal potentiële aanvragers/cliënten uit zou kunnen voortkomen: de ex-dwangarbeiders en slachtoffers uit de Bersiap-periode. Ter voorkoming van misverstanden wijs ik erop, dat het hier gaat om de mogelijkheden voor toelating tot de wetten voor oorlogsgetroffenen (in casu de Wubo) en niet om eventuele uitkeringen in het kader van het rechtsherstel of de schadeloosstellingen

uit de Duitse en Oostenrijkse fondsen voor ex-dwangarbeiders.
Paragraaf 2f. van deze brief gaat nader in op deze aspecten.

Over de mogelijkheden van toelating van de genoemde groepen tot de Wubo wil ik het navolgende opmerken. Ten aanzien van de ex-dwangarbeiders verwijs ik naar het in juli 2001 uitgebrachte eindrapport van een pilotonderzoek, waarin steekproefsgewijs is nagegaan of er een bereidheid onder deze groep bestond een beroep op de Wubo te doen. Uiteindelijk bleek dat slechts 7,5% van de totaal aangeschreven personen mogelijkwjs bereid is een aanvraag in te dienen en uiteindelijk ook rechten aan de Wubo kan ontlenen. Door alle betrokkenen is op basis van deze pilot de conclusie getrokken dat extra voorlichting gericht op deze groep niet opportuun was (zie ook mijn brief van 25 februari 2002; Kamerstukken II 2001–2002, 20 454, nr. 61). Ten aanzien van de categorie slachtoffers van de Bersiap-periode wil ik wijzen op enkele gegevens uit het onlangs in opdracht van de Stichting Pelita door het TNS-NIPO uitgevoerde onderzoek «Wensen en behoeften van Indische Nederlanders en Molukkers». Volgens een representatieve steekproef onder de leden van de Indische gemeenschap (geboren voor 1950) zou een ruime meerderheid van 82% op de hoogte zijn van het bestaan van de wetten voor oorlogsgetroffenen. Een andere relevante conclusie uit het rapport is dat bijna de helft van degenen die wel bekend zijn met de wetten besloten heeft geen aanvraag in te dienen.

Een actieve voorlichtingscampagne gericht op de twee eerdergenoemde doelgroepen zou er onder deze omstandigheden niettemin toe kunnen leiden dat een groot aantal mensen alsnog – danwel eerder dan verwacht – een eerste aanvraag ingevolge de Wubo indient. Deze personen zullen dan een, in het algemeen als zeer belastend ervaren, aanvraagprocedure moeten doorlopen, terwijl de kans dat de aanvraag uiteindelijk wordt afgewezen zeer groot zal zijn. Om deze redenen wil ik in deze fase van de uitvoering van de wetten voor oorlogsgetroffenen – en onder erkenning van het belang van een «vroeg» aanvraag, ook voor de uitvoeringspraktijk – terughoudendheid betrachten bij een ongerichte benadering van de eerdergenoemde delen van de doelgroep.

Uit het voorgaande moge blijken dat goede informatie over de toelatingmogelijkheden tot de Wubo voor potentiële aanvragers uitermate belangrijk is. Juist om te voorkomen dat mensen onnodig leed ondergaan als gevolg van het doorlopen van een kansloze procedure acht ik het noodzakelijk om, nog meer dan nu al het geval is, aandacht te besteden aan een goede informatievoorziening bij de intake. Ik ben inmiddels met de PUR en de Stichting Pelita in overleg getreden om tot afspraken te komen over een wijze van informatievoorziening die hieraan recht doet.

Gelet op de grote aandacht van de PUR en andere uitvoeringsorganisaties voor het handhaven van de continuïteit en kwaliteit van de uitvoering, heb ik er het volste vertrouwen in, dat die organisaties ook de komende jaren in staat zullen zijn de expertise te behouden die noodzakelijk is om het, bij ongewijzigd beleid naar verwachting gestaag dalende aantal eerste aanvragen, goed af te handelen. Het risico van een tekortschietende expertise door een onverwachte *toename* van het aantal eerste aanvragen, acht ik beheersbaar. Ik hecht er aan dat de PUR ook in deze laatste fase vasthoudt aan de zorgvuldige wijze waarop zij ook op dit moment uitvoering geeft aan de wetten voor oorlogsgetroffenen. Ik ben van mening dat zo het beste invulling kan worden blijven gegeven aan de «ereschuld» en «bijzonder solidariteit», die aan de wetten voor oorlogsgetroffenen ten grondslag liggen.

1c. Territorialiteitseis in de Wet uitkeringen burger-oorlogsslachtoffers 1940–1945/Tijdelijke vergoedingsregeling psychotherapie na-oorlogse generatie

Territorialiteitseis

De PUR heeft er een aantal malen op gewezen dat het in artikel 3 van de Wubo opgenomen territorialiteitsvereiste (op het moment van de aanvraag van een uitkering woonachtig zijn in Nederland) tot onbegrip leidt bij aanvragers die met behoud van de Nederlandse nationaliteit in een ander land binnen of buiten de EU zijn gevestigd en om die reden niet in aanmerking komen voor een Wubo-uitkering. Er is gevraagd de Wubo zodanig aan te passen dat het mogelijk wordt deze personen toch voor een uitkering in aanmerking te laten komen.

Naar aanleiding van een verzoek daartoe van de PUR is door het ministerie onderzocht of de territorialiteitsbeperking in artikel 3 van de Wubo zich verdraagt met de communautaire regelgeving. Deze regelgeving verbiedt weliswaar ongerechtvaardigde discriminatie, doch dit heeft betrekking op discriminatie tussen eigen onderdanen en onderdanen van andere EU-landen. In het geval van de Wubo is hiervan geen sprake. Uit de communautaire regelgeving volgt daarom geen verplichting tot wijziging van de territorialiteitseis.

De wetgever heeft de PUR overigens de bevoegdheid gegeven de Wubo, ondanks het niet voldoen aan de in deze wet gestelde eis van territorialiteit, toch op het burger-oorlogsslachtoffer van toepassing te verklaren indien het niet toepassen van de wet een klaarblijkelijke hardheid zou zijn. De PUR bepaalt welke criteria worden gehanteerd om «klaarblijkelijke hardheid» vast te stellen. Gezien de in de wet gekozen constructie van een anti-hardheidsbepaling is de enige beperking, die de wetgever aan dit beleid stelt, dat het moet gaan om onbillijkheden van overwegende aard in niet voorzienbare, individuele uitzonderingsgevallen.

Gelet op het feit dat de territorialiteitseis in de Wubo niet strijdig is met de communautaire regelgeving en de PUR via de anti-hardheidsbepaling de mogelijkheid heeft de wet van toepassing te verklaren indien niet aan deze eis wordt voldaan, ben ik van mening dat het niet opportuun is de Wubo op dit punt aan te passen.

Tijdelijke vergoedingsregeling psychotherapie na-oorlogse generatie

Personen uit de naoorlogse generatie die kampen met ernstige problemen in verband met de opvoeding door oorlogsgetraumatiseerde ouders of opvoeders kunnen op grond van de Tvp aanspraak maken op een vergoeding van ongedekte kosten verbonden aan psychotherapie. De Tvp voorziet in een vergoeding van maximaal 90 behandelingen per aanvraag in aanvulling op de voorzieningen die worden geboden door de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten. De Tvp is alleen van toepassing op de in Nederland wonende tweede generatie van oorlogsslachtoffers. In 2001 is de doelgroep van deze regeling uitgebreid met personen die in, of kort voor de Tweede Wereldoorlog zijn geboren en bovengenoemde psychische klachten hebben.

Het Actiecomité Tweede Generatie van de Cliëntenraad Wuv (Actiecomité) in Israël streeft ernaar de Tvp toegankelijk te maken voor de kinderen van vervolgingslachtoffers, die in Israël wonen.

Ook bij in het buitenland woonachtige leden van de tweede generatie kan sprake zijn van transgenerationele problematiek van psychische aard, die specialistische behandeling wenselijk maakt. Ten aanzien van de financiële facilitering van deze hulp stel ik mij op het standpunt dat, waar het

de tweede generatie van oorlogsslachtoffers betreft, dit de verantwoordelijkheid is van het land van verblijf. Naast dit principiële standpunt wijs ik op de majeure uitvoeringsproblemen die de uitbreiding van de Tvp naar het buitenland met zich mee zou brengen. Indien besloten wordt tot uitbreiding naar Israël zou dat ook moeten gaan gelden voor alle circa 50 landen waar de pensioenen en uitkeringen ingevolge de wetten voor oorlogsgetroffenen worden uitbetaald.

Alles afwegende zie ik dan ook geen aanleiding om terug te komen op de eerder door mij en mijn ambtsvoorganger ingenomen standpunt, dat uitbreiding van de Tvp naar Israël – en daarmee het buitenland in het algemeen – niet aan de orde kan zijn.

2. Tegoeden Tweede Wereldoorlog

2a. Algemeen

Ruim vijftig jaar na de beëindiging van de Tweede Wereldoorlog zijn roof en rechtsherstel van financiële tegoeden en goederen wereldwijd centraal komen te staan in verschillende onderzoeken en internationale regeringsconferenties. In Nederland heeft de regering op 21 maart 2000 haar standpunt uitgebracht over de eindrapporten van verschillende door haar ingestelde commissies. Om finaal recht te doen aan de kritiek op de bejegening van de vervolgingsslachtoffers in het naoorlogs rechtsherstel en de gevolgen die dit heeft gehad voor hun verdere bestaan, heeft de regering aan de onderscheiden gemeenschappen bedragen beschikbaar gesteld voor eenmalige individuele uitkeringen en projectuitkeringen ter versterking van de infrastructuur van die gemeenschappen. Voor de goede orde merk ik op, dat de verdeling van de gelden van de joodse gemeenschap primair een taak is van het Ministerie van Financiën. Voorts zijn verschillende onderzoeken in gang gezet om bestaande leemtes in de geschiedschrijving op te vullen. Belangrijk zijn ook de internationale activiteiten in het kader van herdenken, vieren en leren als uitvloeisel van de wereldwijde aandacht voor de materiële aspecten van roof en recuperatie. Nederland draagt daarbij haar eigen diepgewortelde historie rond de aspecten herdenken, vieren en leren uit.

2b. Indische gemeenschap

Op 12 december 2000 heeft het kabinet besloten tot het maken van een «gebaar» naar de Indische gemeenschap voor de vermoedelijke tekortkomingen in het Indisch rechtsherstel. Met dit besluit heeft het kabinet een bedrag van € 158 823 076 (f 350 miljoen) voor individuele uitkeringen en € 15 882 308 (f 35 miljoen) voor collectieve doelen beschikbaar gesteld. Tevens is besloten tot het uitvoeren van een breed historisch onderzoek naar in het bijzonder de sociale en economische gevolgen van de Japanse bezetting en de daarop volgende Bersiap- en revolutietijd alsmede het dekolonisatieproces voor de verschillende bevolkingsgroepen in de verschillende regio's in Nederlands-Indië/Indonesië. Daarnaast heeft het kabinet ingestemd met aanvullend onderzoek naar de haalbaarheid van het in behandeling nemen van individuele claims met betrekking tot goederen die tijdens de oorlog met Japan (8 december 1941–15 augustus 1945) verloren of beschadigd zijn geraakt.

Stichting Het Gebaar

Voor de uitvoering van de verdeling van de € 158 823 076 voor individuele uitkeringen en € 15 882 308 voor collectieve doelen is op 19 november 2001 het zelfstandig bestuursorgaan Stichting Het Gebaar opgericht. De uitvoering is in lijn met de procedure die is gevolgd voor de joodse gemeenschap en de Sinti en Roma. Het Ministerie van VWS geeft uitvoering aan de toezichthoudende rol.

Gezien de hoge leeftijd van de meeste rechthebbenden, is prioriteit gegeven aan de verdeling van individuele uitkeringen. Het streven, om nog in 2001 de eerste individuele uitkeringen te verstrekken, is gehaald. Gedurende 2002 hebben circa 97 000 belanghebbenden een individuele uitkering van € 1 361,34 ontvangen. Na de sluiting van de aanvraagtermijn op 31 december 2002 bleek het mogelijk te zijn een sluituitkering van € 460,66 per rechthebbende te verstrekken, waardoor de hoogte van «Het Gebaar» definitief is vastgesteld op € 1 822,00.

In juni 2002 is begonnen met de voorbereidingen van de verdeling van het voor collectieve doelen beschikbare bedrag van € 15 882 308 (f 35 miljoen). De Stichting heeft gehandeld in de geest van de wens van het kabinet om binnen de Indische gemeenschap zoveel mogelijk draagvlak te creëren voor bestemmingsmogelijkheden van de projectgelden. Er is een klankbordgroep ingesteld die tot taak kreeg het bestuur te adviseren over richtlijnen voor de besteding van de projectgelden. Het door mij goedgekeurde Uitkeringsreglement Collectieve Doelen is in de Staatscourant van 21 november 2003 geplaatst (Stcrt. 2003, 266). De Raadkamer Projecten die het bestuur zal adviseren heb ik op 11 december 2003 geïnstalleerd. De regeling voor het aanvragen van projectsubsidies werd per 1 januari 2004 opengesteld en sluit per 1 mei 2004. Zowel rechtspersonen, als natuurlijke personen worden in staat gesteld een projectaanvraag in te dienen. Naast de financiële en organisatorische kwaliteit van de aanvraag, wordt het project getoetst op de volgende inhoudelijke thema's:

- Het stimuleren en het (verder) ontwikkelen van de Indische cultuur in en buiten Nederland.
- Het instandhouden en versterken van een gevarieerd stelsel van (nationale en internationale) sociale netwerken (de immateriële infrastructuur).
- Onderwijs, educatie en media.
- Welzijn.

Historisch onderzoek

Onderdeel van het gebaar naar de Indische gemeenschap vormt het breed historisch onderzoek «Van Indië tot Indonesië; de *herschikking van de Indonesische samenleving*» naar de sociale en economische gevolgen van de Japanse bezetting en de daarop volgende Bersiap- en revolutietijd, alsmede het dekolonisatieproces voor de verschillende bevolkingsgroepen en verschillende regio's. Dit onderzoeksprogramma, dat wordt uitgevoerd door het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), beoogt nieuwe historische inzichten te verschaffen in de lotgevallen van de verschillende bevolkingsgroepen in Nederlands-Indië/Indonesië tussen de jaren dertig en zestig van de twintigste eeuw.

Het onderzoek richt zich op een aantal maatschappelijke terreinen waarin de afwikkeling van de Nederlandse koloniale heerschappij en de opkomende Indonesische samenleving hun sporen hebben achtergelaten: de economie en het bedrijfsleven, de materiële verliezen als gevolg van de oorlog, de discussies rond achterstallige salarissen, de balans tussen veiligheid en misdaad, en de stedelijke veranderingen in de Indonesische archipel. Over de voortgang van dit onderzoek zal u zo spoedig mogelijk worden geïnformeerd.

Haalbaarheidsonderzoek Indische Tegoeden

Over het regeringsstandpunt naar aanleiding van de resultaten van het Haalbaarheidsonderzoek Indische Tegoeden heb ik u per brief van 27 juni 2003 (Kamerstukken II 2002–2003, 25 839 nr. 31) geïnformeerd.

2c. Sinti en Roma

Het kabinet heeft op 21 maart 2000 aan de Sinti en de Roma gemeenschap

€ 13 613 406 (f 30 miljoen), ter beschikking gesteld, omdat zij grotendeels buiten het naoorlogse rechtsherstel zijn gebleven en bovendien in de maatschappij met grote kilte zijn bejegend. Van het bedrag is 87,5% bestemd voor individuele uitkeringen en 12,5% voor collectieve doelen. Op 3 november 2000 is het zelfstandig bestuursorgaan Stichting Rechtsherstel Sinti en Roma opgericht om uitvoering te geven aan het kabinetsbesluit. U bent hierover geïnformeerd bij brief van 30 maart 2001 (Kamerstukken II 2000–2001, 25 839, nr. 24).

Van 1 november 2000 tot en met 31 december 2001 bestond de mogelijkheid een aanvraag voor een individuele uitkering in te dienen. Bij het vaststellen van het te verdelen bedrag is het kabinet uitgegaan van een onderbouwde verwachting van 1785 eerste generatie rechthebbenden. Het aantal aanvragen bleef echter sterk achter bij deze verwachting, ondanks een herhaalde oproep voor het indienen van aanvragen en het met drie maanden verlengen van de indieningstermijn tot en met 31 maart 2002. Na verloop van deze datum bleek dat slechts circa 550 volledige uitkeringen konden worden verstrekt. De individuele uitkering zou daardoor, gelet op het doel van de uitkering, buitenproportioneel hoog zijn geworden. Het kabinet heeft daarom op 26 april 2002 besloten de uitkering te maximeren op € 11 344,51. Het resterende bedrag dient te worden bestemd voor collectieve doelen ten behoeve van de Sinti en de Roma. Een aantal Sinti en Roma heeft bij Stichting Rechtsherstel Sinti en Roma bezwaar gemaakt tegen de maximering en de uitvoering van het kabinetsbesluit. De rechtbank heeft onlangs bepaald dat het kabinet gerechtigd was om de uitkering te maximeren. Tegen deze uitspraak is hoger beroep ingesteld bij de Centrale Raad van Beroep.

Er zijn twee ronden geweest om de 12,5% die al was bestemd voor collectieve doelen te verdelen. Hiertoe konden projectvoorstellen worden ingediend die ten goede moesten komen aan de Sinti en Romagemeenschap in Nederland. Veel van de gesubsidieerde projecten hebben betrekking op het behouden van de eigen cultuur. Minstens even belangrijk is dat veel van de projecten zijn gericht op versterking van de eigen organisaties, onder andere door het organiseren van kadertrainingen. De twee ronden bleken niet te volstaan om voldoende projectvoorstellen van kwaliteit te ontvangen, waardoor nog een te verdelen bedrag resteert van circa € 1 miljoen. Voorjaar 2004 zal Stichting Rechtsherstel Sinti en Roma in overleg met het Ministerie van VWS vaststellen op welke wijze dat bedrag en het bedrag dat als gevolg van de maximering van de individuele uitkering is bestemd voor collectieve doelen, verdeeld zal worden.

Gezien de omvang van dat bedrag, het betreft ruim € 7,5 miljoen, zal de verdeling van deze gelden op een andere dan de tot nu toe gehanteerde wijze moeten plaatsvinden.

2d. Woonwagenbewoners

In de regeringsreactie van 21 maart 2000 heeft het kabinet aangegeven te zullen nagaan in hoeverre nadere geschiedschrijving voor bepaalde groepen vervolgingslachtoffers noodzakelijk en mogelijk is. Zowel vanuit de groep woonwagenbewoners als door leden van de Tweede Kamer is aandacht gevraagd voor de positie van woonwagenbewoners tijdens de Tweede Wereldoorlog. De Minister van VWS heeft de voormalige SBO verzocht te onderzoeken of nadere geschiedschrijving over de positie van de woonwagenbewoners tijdens de Tweede Wereldoorlog noodzakelijk is. De SBO heeft in samenwerking met Stichting 1940–1945 het Project Meldpunt Reizigers/woonwagen-bewoners opgezet. Het meldpunt heeft in 2001 oorlogservaringen van woonwagenbewoners geïnventariseerd en vergeleken met de resultaten van een literatuurstudie. De conclusies van het

onderzoek leerden dat de door het meldpunt opgetekende oorlogservaringen in grote lijnen gelijk bleken aan hetgeen reeds eerder in de literatuur is beschreven. In gesprekken met respondenten en vertegenwoordigers van de groep woonwagenbewoners kwam naar voren dat er behoefte bestaat aan officiële erkenning door de overheid van de oorlogservaringen van de woonwagenbewoners. Er zijn financiële middelen gereserveerd om op een collectieve wijze invulling te geven aan de erkenning van het oorlogsleed van de woonwagenbewoners. Bij de realisatie zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met de behoeften van de woonwagenbewoners.

2e. Homoseksuelen

Het kabinet heeft op 8 februari 2001 besloten ongeveer € 1 588 231 (f 3,5 miljoen) beschikbaar te stellen voor nadere geschiedschrijving over homoseksualiteit in Nederland tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, de reconstructie van de Schorerbibliotheek en het treffen van een voorziening om de onderzoeksresultaten, de bibliotheek en ander cultureel erfgoed toegankelijk te maken. Op 4 februari 2003 heeft de Commissie Rechtsherstel Homoseksuelen Tweede Wereldoorlog mij advies uitgebracht over de besteding van dit bedrag. Ik heb u bij brief van 27 maart 2003 geïnformeerd over mijn standpunt ten aanzien van het advies (Kamerstukken II 2002–2003, 25 839, nr. 30). Met mijn brieven van 30 juni 2003 en 24 november 2003 heb ik uw vragen hierover beantwoord (Kamerstukken II 2002–2003, 25 839, nrs. 32 en 33). In aanvulling daarop kan ik u meedelen dat inmiddels gekwalificeerde onderzoekers zijn gevonden voor de grotere, meerjarige onderzoeken over de beeldvorming tijdens en na de Tweede Wereldoorlog en over de maatregelen die onder de bezettende macht tegen homoseksualiteit werden ingezet. De projecten voor biografieën en andere publicaties zijn in uitvoering en het boek over het homomonument in Amsterdam is reeds voltooid.

2f. Dwangarbeiders

Voor de schadeloosstelling van ex-dwangarbeiders is door Duitsland het fonds «Herinnering, Verantwoording en Toekomst» en door Oostenrijk het «Verzoeningsfonds» opgezet. In aanvulling op mijn brief van 21 oktober 2003 (Handelingen II 2003–2004, aanhangsel nr. 176) kan ik u de volgende actuele informatie over beide fondsen verstrekken.

Duits fonds «Herinnering, Verantwoording en Toekomst»

Er zijn 20 175 aanvragen voor schadeloosstelling van ex-dwangarbeiders uit Nederland bij het Duitse fonds «Herinnering, Verantwoording en Toekomst» ingediend. Op dit moment zijn 2 804 in Nederland woonachtige ex-dwangarbeiders deels uitbetaald (de betaling gaat in twee tranches). Verder zijn er 13 504 negatieve beslissingen genomen. De meest kansrijke aanvragen zijn als eerste behandeld.

Ik onderken dat de termijn waarop de aanvragen worden afgehandeld zeer lang is. Ik heb daarover mijn zorgen bij de International Organisation for Migration (IOM) geuit en verzocht of de organisatie mij kan verzekeren dat de behandeling van de nog resterende aanvragen binnen een redelijke termijn kan worden afgerond. Inmiddels heeft de IOM mij laten weten dat zij ernaar streeft eind 2004 aan alle rechthebbenden de eerste tranche van 75% van de uitkering te hebben verstrekt. Het resterende bedrag wordt in het voorjaar van 2005 uitgekeerd. Vanwege bezwaarprocedures zal de regeling naar verwachting pas een jaar later definitief afgerond kunnen worden.

De IOM heeft inmiddels 80% van alle aanvragen behandeld. Toch duurt de afhandeling langer dan verwacht. Er zijn twee algemene factoren die daaraan bijdragen. Ten eerste is dat de grootschaligheid van de regeling. De IOM behandelt 400 000 claims afkomstig uit 50 landen wereldwijd. Ten tweede is dat de werkdruk bij de IOM. De Duitse regeling houdt in dat de uitvoeringskosten, dus ook de kosten van de IOM, ten laste van het uit te keren bedrag worden gebracht. De IOM staat daardoor voor een afweging tussen efficiency en kosten.

Een belangrijker oorzaak voor de lange procedure ligt echter bij de Duitse stichting die de aanvragen beoordeelt. Naar aanleiding van de aanvragen heeft de IOM een aantal malen gevraagd om enkele specifieke locaties waar dwangarbeid is verricht ook onder de regeling te brengen. De stichting heeft veel tijd nodig om over dergelijke verzoeken een beslissing te nemen. De dwangarbeiders die op een dergelijke locatie hebben gezeten moeten dus lang wachten voordat ze een positieve dan wel negatieve beslissing krijgen. Verder is wettelijk geregeld dat betrokkenen drie maanden de tijd hebben om bezwaar aan te tekenen tegen een beslissing. Nabestaanden van ex-dwangarbeiders hebben zes maanden de tijd om zich te melden en vervolgens eveneens drie maanden de tijd om bezwaar aan te tekenen. Deze factoren, in combinatie met de complexiteit van het uitkeren van de tweede tranche, maken dat de planning is gericht op afronding van de regeling in 2006. De lange procedure is een zorg die door alle landen en partnerorganisaties wordt gedeeld.

Oostenrijkse «Verzoeningsfonds»

Bij het Oostenrijkse «Verzoeningsfonds» zijn ongeveer 750 aanvragen van Nederlandse ex-dwangarbeiders in behandeling genomen. Hiervan zijn ongeveer 620 aanvragen toegewezen en 14 aanvragen afgewezen. In tegenstelling tot het Duitse fonds worden de uitkeringen in één keer volledig uitbetaald.

De einddatum om een aanvraag in te dienen is verlengd naar 31 december 2003. In de wet is geregeld dat aanvragen van dwangarbeiders die in zowel Oostenrijk als Duitsland tewerk zijn gesteld, behandeld worden door het fonds van het land waar de dwangarbeiders de langste periode verbleven.

Vanwege de strenge criteria van het Duitse fonds, heeft het Oostenrijkse fonds, buiten de wettekst om, besloten de aanvragen van dwangarbeiders die in principe onder het Duitse fonds vallen, ook te behandelen. Het gaat om aanvragen van vele tientallen Nederlanders en het grootste gedeelte hiervan is toegewezen. Naar verwachting is de schadeloosstelling in februari 2004 afgerond.

2g. International Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research

Op initiatief van de Zweedse regering is een aantal landen in 1998 begonnen met internationale samenwerking op het gebied van onderwijs, herdenken en onderzoeken van de Holocaust. De Nederlandse regering participeert vanaf het begin in deze Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research (ITF). Inmiddels zijn 16 landen lid van de ITF.

Een van de kernactiviteiten van de ITF is het aangaan van liaison-projecten, gericht op het beschikbaar stellen van expertise op het gebied van Holocaust-educatie, herdenking van en onderzoek naar de Holocaust. De liaison-projecten worden voornamelijk aangegaan met geïnteresseerde landen in Midden- en Oost-Europa. Het Ministerie van VWS is in

2000 een liaison-project aangegaan met Tsjechië. Dit project, dat als voorbeeld-project binnen de ITF wordt gezien, is in mei 2003 geëindigd, toen Tsjechië volwaardig lid werd van de ITF.

Op dit moment wordt nagedacht of Nederland eventueel een nieuw liaison-project moet aangaan.

Een ander speerpunt van de ITF is het versterken van het (academisch) onderzoek naar de Holocaust. Om hieraan invulling te geven heeft de Nederlandse regering geld beschikbaar gesteld voor het oprichten van een leerstoel voor Holocaust en Genocide studies.

Onderwerpen die op dit moment ter discussie staan binnen de ITF zijn: het soort projecten dat gefinancierd kan worden door de ITF, het al dan niet onderbrengen van de ITF bij een bestaande internationale organisatie en de criteria waar landen aan moeten voldoen om lid van de ITF te mogen worden. Om een antwoord op deze vragen voor te bereiden is een denktank opgericht waarin 6 landen (waaronder Nederland) zitting hebben. Extra aandacht wordt besteed aan het onderwerp antisemitisme en discriminatie. Daarnaast wordt er in toenemende mate aandacht besteed aan de internationale samenwerking en uitwisseling op de terreinen herdenking en onderzoek.

Het is belangrijk om meer dan voorheen een verbinding te leggen tussen het beleid rond jeugdvoorlichting op nationaal niveau en de ITF-activiteiten. De projecten, die nationaal ontwikkeld worden, kunnen internationaal als voorbeeld dienen.

2h. Centrum voor Holocaust- en Genocidestudies

In 2001 werd vanuit de ITF aan de diverse nationale regeringen de aanbeveling gedaan om zorg te dragen voor een goede basis voor Holocaust educatie en herinnering in de vorm van een centrum voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. In ieder land zou een structurele voorziening op dit terrein aanwezig moeten zijn. Er kan dan samenwerking ontstaan tussen de centra, zodat bijvoorbeeld meer aandacht gegeven kan worden aan Holocaust-onderzoek in Oost-Europa, dat tot nu toe relatief onderbelicht is gebleven. De Nederlandse regering heeft deze aanbeveling opgevolgd. In oktober 2002 is in een samenwerkingsverband tussen het NIOD en de Universiteit van Amsterdam een Centrum voor Holocausten Genocidestudies opgericht, met daaraan verbonden een bijzondere leerstoel. Het centrum levert, naast onderzoek en onderwijs, een bijdrage aan de educatie en het publieke nationale en internationale debat over herdenking en herinnering. In 2007 zal een evaluatie plaatsvinden over de wenselijkheid van voortzetting.

3. Jeugdvoorlichting en Herinnering

3a. Algemeen

Het jeugdvoorlichtingsbeleid over de Tweede Wereldoorlog in relatie tot het heden (Jeugdvoorlichting WOII-heden) heeft als doel bij jongeren kennis en inzicht te verwerven over oorzaken, achtergronden en gevolgen van de Tweede Wereldoorlog en de Bersiap-periode in voormalig Nederlands-Indië. Met dit inzicht wordt vervolgens een brug geslagen naar de hedendaagse thema's van geweld, discriminatie en racisme. Ook wordt langs deze weg de betrokkenheid van jongeren bij het «herdenken en vieren» gestimuleerd. Met ingang van het jaar 1998 is het beleid Jeugdvoorlichting WOII-heden drastisch gewijzigd (Kamerstukken II, 1995–1996, 19 958, nr. 11). Toen is een subsidiestelsel ingevoerd voor educatieve projecten op het terrein van de Jeugdvoorlichting WOII-heden,

waarvoor alle oorlogs- en verzetsmusea en herinneringscentra in Nederland in aanmerking zouden kunnen komen. Naast verbreding van het aanbod was het oogmerk ook een grotere doelmatigheid en effectiviteit van het jeugdvoorlichtingsbeleid, mede door een scheiding tussen de museale en educatieve functie van de oorlogs- en verzetsmusea. Daarmee kwam een einde aan de structurele subsidiëring door mijn ministerie van de oorlogs- en verzetsmusea, te weten de Anne Frank Stichting, het Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum Overloon en het Verzetsmuseum Amsterdam. Daarbij werd door mijn ambtsvoorganger van VWS toegezegd, dat de gevolgen van een ander subsidiebeleid voor de economische zelfstandigheid van de betrokken instellingen door haar zouden worden bewaakt.

Vastgesteld werd ook dat het beheren en verzorgen van herdenkingsplaatsen en herinneringscentra in beginsel een taak is van de lokale overheid. Uitzondering werd gemaakt voor een aantal instellingen met een nationale betekenis: Herinneringscentrum Kamp Westerbork en het Nationaal Kamp Vught, later aangevuld met het Nationaal Monument Kamp Amersfoort en Het Indisch Huis.

3b. Projectenbeleid Jeugdvoorlichting WOII-heden

Het projectenbeleid Jeugdvoorlichting WOII-heden bestaat nu 5 jaar. Ongeveer 15 educatieve projecten per jaar ontvangen tezamen ongeveer € 1,2 miljoen. Bij de toekenning van de projectsubsidies wordt ik geadviseerd door de externe Adviescommissie Jeugdvoorlichting WOII-heden (Adviescommissie) In 2001 is de effectiviteit van het projectenbeleid onderwerp geweest van een verkennend onderzoek. Vastgesteld werd een grote en toenemende variatie in thema's en aanvragers. Projecten gericht op allochtone jongeren, drop-outs en het speciaal onderwijs waren nog schaars.

Het ontbreken van instrumenten om de effectiviteit van het jeugdvoorlichtingsbeleid te meten werd als gemis ervaren; op dit moment wordt nader onderzoek verricht op dit terrein.

Eind 2002 is onder meer over dit onderwerp een werkconferentie gehouden met alle veldpartijen op het beleidsterrein van de Tweede Wereldoorlog. Naast veel waardering voor het beleid waren er ook indringende vragen. De doelstellingen van het beleid worden niet altijd als helder ervaren, evenals – in samenhang daarmee – de besluitvorming over ingediende voorstellen, waarbij de advisering door de Adviescommissie een belangrijke rol speelt.

Deze conclusies geven mij voor de toekomst aanleiding voor een zekere herijking van het beleid, waarbij zal worden voortgebouwd op de positieve ervaringen van de afgelopen jaren. Het projectenbeleid Jeugdvoorlichting WOII-heden wordt gezien als facetbeleid. Primair zal de jeugdvoorlichting over de Tweede Wereldoorlog gestalte krijgen via het reguliere onderwijs. Langs deze weg wordt immers het grootste deel van de jeugd bereikt. Nauwe afstemming met het onderwijsveld en het Ministerie van OC&W is daarom noodzakelijk. Het projectenbeleid kan voortbouwen op hetgeen binnen het onderwijs wordt behandeld. Ook kunnen nieuwe thema's worden aangesneden en groepen worden bereikt die niet door het reguliere onderwijs worden bestreken. Doel van het projectenbeleid is niet in de eerste plaats kennisoverdracht over de Tweede Wereldoorlog, maar vooral het op gang brengen van bewustwordingsprocessen over de betekenis van grondrechten en fundamentele normen en waarden in het verkeer tussen staten, tussen overheid en burgers en tussen burgers onderling. Hierbij staat het verhaal van de

Tweede Wereldoorlog centraal en wordt hieruit een verbinding met de actualiteit gelegd. Hieruit wordt de actualiteit binnengehaald. Het zal niet zo kunnen zijn dat de Tweede Wereldoorlog louter als «achtergronddecor» voor andere thema's wordt gebruikt.

Het accent bij het projectenbeleid zal wat mij betreft minder komen te liggen op innovatie (nieuw aanbod), maar meer op implementatie en daarmee meer aansluiten bij de vraag en aangetoonde effectiviteit. Projecten die op basis van ervaring een goed resultaat opleveren behoren dan ook niet eenmalig te zijn. Dit soort projecten zullen jaarlijks worden geëvalueerd en kunnen leiden tot meerjarige programma's. De door mij voorgestane herijking van het jeugdvoorlichtingsbeleid kan ook de wijze van beoordeling van de ingediende projectenvoorstellen betreffen. Doel is een grotere transparantie in de besluitvorming. In dit kader zal ook gekeken worden naar de rol van de Adviescommissie. Speciale aandacht blijft nodig voor moeilijk te bereiken delen van de jeugd.

Alvorens te besluiten over de herinrichting van het projectenbeleid zal er een werkgroep met betrokkenen uit het veld en het Ministerie van OC&W worden ingericht. De herinneringscentra worden hierbij nadrukkelijk betrokken met het oog op mogelijke dwarsverbanden. Ook zal een duidelijke relatie worden gelegd met internationale ontwikkelingen op dit terrein.

3c. Herinneringscentra

De huidige vier door mij gesubsidieerde herinneringscentra (Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Nationaal Kamp Vught, Monument Kamp Amersfoort en Het Indisch Huis) hebben alle als kernfunctie het instandhouden van de herinnering aan de schendingen van de mensenrechten op locatie. De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in de uitbreiding en modernisering van de infrastructuur en van de voorlichtingsfunctie.

- Het Nationaal Monument Kamp Vught heeft eind 2002 de vervangende nieuwbouw in gebruik kunnen nemen. Dit kamp beschikt nu over een goede accommodatie en faciliteiten, waardoor de voorlichting aan groepen jongeren nu uitstekend geëquipeerd is.
- Het Nationaal Monument Kamp Amersfoort bevindt zich aan het einde van het renovatieproces. De eerste fase – herinrichting van het terrein – is afgesloten. Aansluitend is een ontwerp tot stand gekomen voor nieuwbouw ten behoeve van tentoonstellingen en groepsontvangsten. Dit bezoekerscentrum wordt op 19 april 2004 geopend. Dit herinneringscentrum heeft besloten zich vooral te richten op personen in opleiding voor geüniformeerde beroepen, zoals leger en politie, die immers een bijzondere positie hebben in situaties van oorlog en bezetting.
- Herinneringscentrum Westerbork, dat de plek markeert van het voormalig kamp tijdens de Tweede Wereldoorlog, heeft enkele jaren geleden de vervangende nieuwbouw afgesloten.
- Het Indisch Huis, dat eind 2001 is geopend als Indisch herinneringscentrum, heeft in de afgelopen periode een breed scala van activiteiten gerealiseerd, waaronder tentoonstellingen en lezingen. Daarmee heeft het een eigen plaats verworven in het geheel van organisaties voor en door de Nederlands-Indische gemeenschap. Er wordt inmiddels gezocht naar een nieuwe locatie.

4. Beleid voor de komende jaren

Het geheel van aan de Tweede Wereldoorlog gerelateerde vraagstukken is nog steeds van zodanig grote maatschappelijke betekenis, dat nog lange tijd actieve overheidsbemoediging geboden is. De missie van het beleid op de onderdelen hulp aan oorlogsgetroffenen, rechtsherstel, herinnering, educatie en herdenken en vieren blijft voornamelijk onverminderd van kracht. De periode 2004–2008 vormt niettemin in veel opzichten een nieuwe fase.

De leeftijd van de mensen die de oorlog bewust hebben meegemaakt wordt steeds hoger. Tegelijkertijd wordt de groep ook steeds kleiner. Deze twee tendensen, onlosmakelijk met elkaar verbonden, hebben consequenties. Daarnaast leven we nu in een samenleving, waarin het merendeel van de mensen behoort tot een generatie die de Tweede Wereldoorlog niet heeft meegemaakt. Daarbij heeft een groot deel van onze bevolking een achtergrond die niet automatisch met alleen Nederland verbonden is. Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de verschillende hoofdthema's van het beleidsterrein.

Op het terrein van de materiële en immateriële voorzieningen voor de (erkende) oorlogsgetroffenen en rechtsherstel blijven de criteria continuïteit en kwaliteit leidend. Belangrijke uitdaging is hierbij om samen met veldpartijen tijdig maatregelen te treffen om het organisatorisch draagvlak van de uitvoeringsinstellingen via herpositionering en samenwerking te kunnen blijven waarborgen.

Nieuwe inhoudelijke uitdagingen liggen vooral bij het instandhouden van de herinnering aan en de educatie over de Tweede Wereldoorlog. De ervaringen in de afgelopen periode met het projectenbeleid Jeugdvoorlichting WOII-heden, de groeiende internationale dimensies van het onderwerp en de veranderende maatschappelijke omgeving, zijn even zovele factoren, die uitnodigen tot herbezinning op ambities en werkwijze.

Uitgangspunt daarbij is het tot stand brengen en behouden van een vitale nationale infrastructuur op dit terrein waarmee de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog levend kan blijven.

Door de al eerder geschetste demografische ontwikkeling vraagt ook een nieuw onderwerp aandacht, namelijk conservering. Hierbij is de vraag aan de orde, hoe kan worden voorkomen dat aan de Tweede Wereldoorlog gerelateerde voorwerpen met een grote educatieve, cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis verloren gaan. Daarbij gaat het om uiteenlopende objecten, die getoetst moeten worden op hun toekomstwaarde en op de mogelijkheden van conservering. In de eerste plaats worden tal van voorwerpen, die afkomstig zijn uit de Tweede Wereldoorlog, door musea, maar ook door particulieren bewaard. Verder beschikken veel musea en herinneringscentra over een eigen documentatiecollectie, inclusief foto's, tekeningen en filmmateriaal. Wat op dit moment ontbreekt is een inventarisatie van de bestaande (museale) collecties en samenwerking door veldpartijen bij verwerving, beheer en (digitale) ontsluiting. Ik ben inmiddels in contact getreden met veldpartijen, waaronder het NIOD, om te komen tot criteria voor het ordenen, toegankelijk maken en conserveren van het aanwezige materiaal. Mijn doel is daarbij gericht op optimale benutting van de collecties, met name voor onderwijsdoelen. Voor mij is daarbij een belangrijke invalshoek, hoe de ontsluiting van het beschikbare documentatiemateriaal kan worden benut voor het jeugdvoorlichtingsbeleid.

Een verwant thema heeft betrekking op het feit dat nogal wat (vrijwilligers)organisaties doende zijn met hun opheffing, omdat het

ledenaantal en de taken snel afnemen. De geschiedenis van deze organisaties is in eigen documenten geboekstaafd, die tezamen veel historisch interessant materiaal bevatten over de Tweede Wereldoorlog en de nasleep daarvan. Ook hier is een spoedige inventarisatie wenselijk. Voorts is in het kader van het naoorlogs rechtsherstel in korte tijd uniek aanvullend archiefmateriaal verzameld over de lotgevallen van de gemeenschappen vervolgingslachtoffers tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, waarvoor nu reeds belangstelling bestaat vanuit wetenschappelijke kring. Inmiddels heb ik hierover overleg gestart met de diverse stichtingen die het rechtsherstel uitvoeren. Een nadere verkenning zal moeten aantonen, hoe vanuit het oogpunt van privacywaarborgen om te gaan met de archieven van instanties die persoonsgegevens bevatten, bijvoorbeeld bij de PUR, het Nederlandse Rode Kruis en de rechtsherstelstichtingen.

Samengevat is het doel in de komende periode:

- Het ervoor zorgen dat de afgesproken ondersteuning aan individuen en gemeenschappen die geschaad zijn als direct gevolg van de Tweede Wereldoorlog op een correcte manier plaatsvindt.
- Het ervoor zorgen dat er een brede nationale infrastructuur is waardoor de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog levend wordt gehouden.

De rol van het Ministerie van VWS ligt op het punt van faciliteren, verbinden en agenderen. Dit betekent veel samenwerking met het veld, met respect voor de eigen identiteit van de diverse veldpartijen.

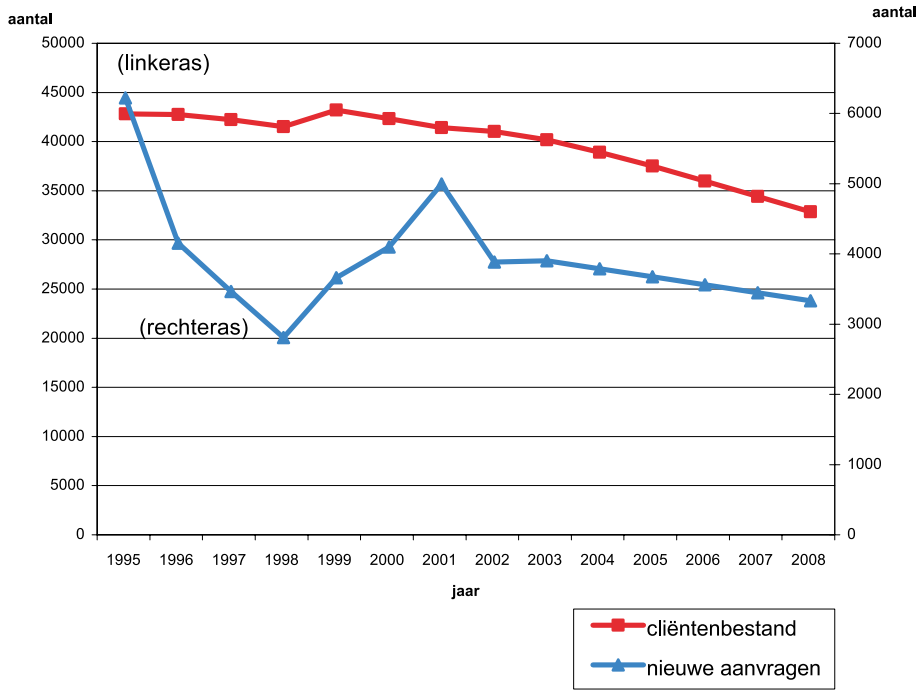
Het betekent ook een pro-actieve houding ten aanzien van de actuele discussies binnen de maatschappij waar de Tweede Wereldoorlog vanuit haar eigenstandige positie een betekenis kan hebben.

Om dit te realiseren heb ik binnen mijn ministerie een nieuwe eenheid ingericht die zich in samenhang richt op de volledige breedte van het terrein.

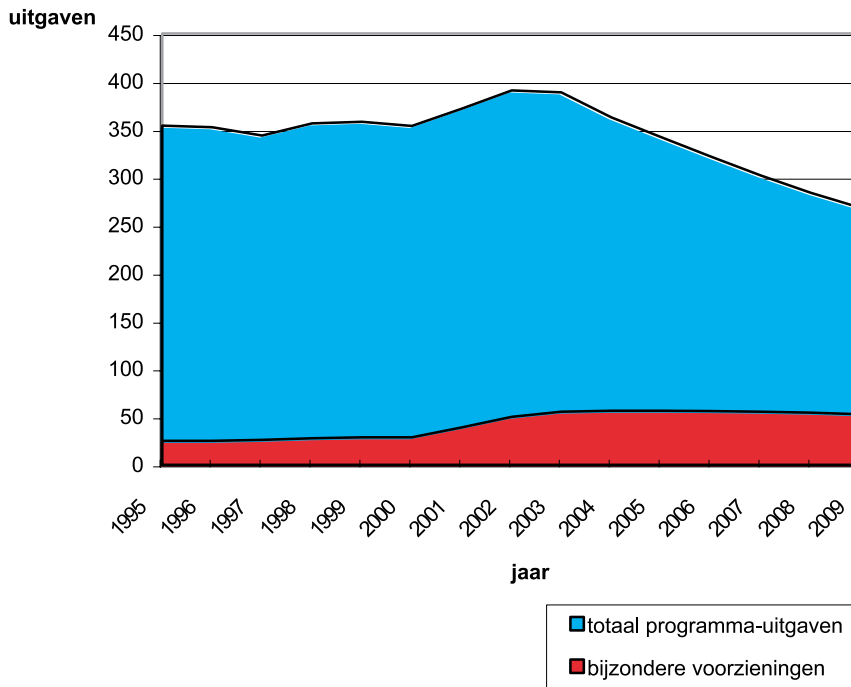
De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
C. I. J. M. Ross-van Dorp

BIJLAGE

Wetten voor oorlogsgetroffenen: aanvragen en bestand

Programma-uitgaven 1995–2008 (€ 1 mln.) wetten en regelingen voor oorlogsgetroffenen

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	Realisa- tie	Raming	Raming	Raming	Raming	Raming	Raming
Wbp							
Eerste aanvragen	82	92	90	87	84	81	78
Toewijzingspercentage	22%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Aantal pensioengerechtigden	6 044	5 663	5 268	4 876	4 487	4 101	3 716
Totaal uitgaven Wbp	102,1	91,5	84,9	78,3	71,7	65,2	58,6
Wbpzo							
Eerste aanvragen	4	3	3	3	3	3	3
Toewijzingspercentage	40%	33%	33%	33%	33%	33%	33%
Aantal pensioengerechtigden	501	452	397	340	281	221	161
Totaal uitgaven Wbpzo	9,4	8,1	7,1	6,1	5,0	4,0	2,9
Wuv							
Eerste aanvragen	1 416	1 623	1 607	1 589	1 570	1 550	1 531
Toewijzingspercentage	25%	19%	18%	18%	17%	17%	16%
Gemiddeld aantal betaalbare uitkerings- gerechtigden (incl. uitkeringen art. 21b)	21 421	20 487	19 443	18 349	17 250	16 186	15 180
Totaal uitgaven Wuv	211,1	195,8	185,3	174,1	162,6	151,5	141,7
Wubo							
Eerste aanvragen	2 142	2 153	2 059	1 967	1 874	1 782	1 692
Toewijzingspercentage	29%	26%	27%	27%	27%	27%	27%
Gemiddeld aantal betaalbare uitkerings- gerechtigden (incl. toeslag art. 19)	13 106	13 589	13 811	13 912	13 919	13 855	13 733
Totaal uitgaven Wubo	60,6	60,1	61,3	61,4	61,0	60,4	59,6
WIV							
Eerste aanvragen	3	1	1	1	1	1	1
Toewijzingspercentage	33%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Aantal pensioengerechtigden	282	270	255	240	225	210	195
Totaal uitgaven WIV	3,0	2,7	2,5	2,4	2,2	2,1	1,9
AOR							
Eerste aanvragen	307	300	270	240	190	150	120
Toewijzingspercentage	34%	39%	40%	40%	40%	40%	40%
Omvang bestand per ultimo	698	766	829	877	912	924	915
Totaal uitgaven AOR	3,3	3,4	3,6	3,6	3,6	3,5	3,4
Tvp							
Aantal declaraties	1 749	2 004	2 027	2 050	2 050	2 050	2 050
Totaal uitgaven	0,9	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

* Toelichting:

Wbp: Wet buitengewoon pensioen 1940–1945.

Wbpzo: Wet buitengewoon pensioen zeelieden-oorlogsslachtoffers.

Wuv: Wet uitkeringen vervolgingslachtoffers 1940–1945.

WIV: Wet buitengewoon pensioen Indisch Verzet.

Wubo: Wet uitkeringen burger-oorlogsslachtoffers 1940–1945.

AOR: Algemene Oorlogsongevalenregeling Indonesië.

Tvp: Tijdelijke vergoedingsregeling psychotherapie naoorlogse generatie.